

Bezplatná obhajoba

Nárok na bezplatnou obhajobu jako jednoho z práv obviněných je zakotven v § 33 odst. 2 trestního řádu a podle zákonného znění je nutné, aby obviněný prokázal, že splňuje podmínky pro přiznání nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu (slovy zákona Osvědčil-li obviněný, že ...). V praxi to znamená, že důkazní břemeno spočívá na obviněném, tento musí předložit listiny prokazující jeho majetkové, výdělkové a rodinné poměry a osvědčit, že nemá prostředky na hrazení nákladů obhajoby. V praxi těmito listinami bývají:

potvrzení z úřadu práce, že je veden v evidenci uchazečů o zaměstnání a zda je mu poskytována podpora v nezaměstnanosti, příp. v jaké výši,

aktuální výpis z bankovního účtu, ze kterého je zřejmé, jaké finanční prostředky má k dispozici,

výpis z evidence nemovitostí (i negativní) o tom, zda vlastní nějakou nemovitost,

doklady o tom, zda vlastní motorové vozidlo a jaké,

doklady o tom, jaké jsou náklady na bydlení,

jaké má vyživovací povinnosti,

jaké má jiné závazky.

Není však nezbytně nutné, aby měl obviněný prostředky k úhradě obhajoby ihned aktuálně k dispozici, postačí, pokud je v produktivním věku, zaměstnán a dosahuje výdělku, ze kterého může náklady obhajoby postupně splácet. Rovněž si nedokážu dost dobře představit, že by byl nárok na bezplatnou obhajobu nebo za sníženou odměnu přiznán obviněnému stíhanému za majetkovou trestnou činnost, kterou měl způsobit výraznou majetkovou škodu, přičemž by nebylo v trestním řízení zjištěno, kde a u koho majetkový prospěch skončil.

O žádosti obviněného na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu lze rozhodovat do doby, než nabyde právní moci usnesení o povinnosti odsouzeného uhradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci (§ 152 odst. 1 písm. b) tr. řádu). V praxi často bývá žádost o bezplatnou obhajobu odsouzenými podávána právě v reakci na doručené usnesení o povinnosti uhradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci a je spojována se stížností proti tomuto usnesení. V takovém případě je nutné nejprve rozhodnout o žádosti odsouzeného o bezplatnou obhajobu, a teprve poté, co je o žádosti pravomocně rozhodnuto, je možné řešit stížnost do usnesení, podle kterého má odsouzený povinnosti uhradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci.

Pokud by bylo rozhodnuto, že odsouzený má nárok na obhajobu za sníženou odměnu, je třeba ve výroku usnesení přesně uvést, v jaké výši, např.:

Podle § 33 odst. 2 tr. řádu má odsouzený nárok na obhajobu za sníženou odměnu tak, že 30% nákladů obhajoby ponese stát.

Rozhodnutí o žádosti odsouzeného je třeba odůvodnit tak, aby bylo zřejmé, jaké skutečnosti vzal soud za prokázané z listin předložených odsouzeným, v čem je spatřována majetnost či nemajetnost odsouzeného, s přihlédnutím k výši částky, kterou by měl na nákladech obhajoby hradit, apod. Jde o usnesení, v jehož odůvodnění můžete ve větší míře než v jiných druzích usnesení uplatnit své slohové dovednosti a rozepsat se o podmínkách přiznání či odmítnutí

návrhu odsouzeného na bezplatnou obhajobu. Nebojte se proto v odůvodnění rozvést všechno, co považuje za nutné k odůvodnění výroku, jakým rozhodnete.

Proti usnesení, který bylo rozhodnuto podle § 33 odst. 2 trestního řádu, je přípustná stížnost (§ 33 odst. 3 trestního řádu) s odkladným účinkem.

Postavení znalců v trestním řízení a rozhodování o jejich odměnách

Znalec je osobou s odbornými znalostmi, kterou přibírají podle § 105 tr. řádu orgány činné v trestním řízení právě ke zodpovězení otázek vyžadujících příslušné odborné znalosti.

Postavení znalců upravuje nový zákon č. 254/2019 Sb. o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech a prováděcí vyhlášky č. 503/2020 Sb. o výkonu znalecké činnosti a č. 504/2020 Sb. o znalečném. Postavení tlumočnicků nově upravuje zákon č. 354/2019 Sb. a vyhlášky 506/2020 Sb. o výkonu tlumočnické a překladatelské činnosti a č. 507/2020 Sb. o odměně a náhradách soudního tlumočnicka a soudního překladatele

Seznam znalců jako fyzických osob i znaleckých ústavů je dostupný ve vyhledávači na www.justice.cz. Znalci jsou jmenováni pro jednotlivé obory, které se dále dělí na odvětví (vyhláška č. 505/2020 Sb.). Nejčastěji se v praxi setkáváme se znalci z oboru ekonomika, z oboru zdravotnictví, příp. z oboru kriminalistika. Co bylo výše řečeno platí obdobně pro tlumočnický, tito jsou rozděleni podle jednotlivých jazyků vč. znakové řeči.

Po provedení znaleckého (tlumočnického) úkonu znalec a tlumočnick předkládají orgánu činnému v trestním řízení své vyúčtování odměny a náhrady nákladů znalce či tlumočnicka (souhrnně označováno jako znalečné či tlumočné). Pokud orgán činný v trestním řízení, který znalce (tlumočnicka) přibral, souhlasí s vyúčtováním, jak ho znalec (tlumočnick) předložil, dá jen pokyn k jeho proplacení v účtované výši. Pokud ten, kdo znalce přibral, nesouhlasí s vyúčtováním, jak ho znalec (tlumočnick) předložil, rozhoduje usnesením podle § 110b tr. řádu nebo § 29 odst. 2 tr. řádu o odměně a náhradě nákladů znalce nebo tlumočnicka. Při rozhodování se řídí zákonem č. 254/2019 Sb., kde v § 30 je stanoveno, co je znalečné, v § 31 je definována odměna a v § 32 náhrady. Tyto náhrady jsou dále konkretizovány v § 10-16 vyhl. č. 504/2020 Sb., odměna v § 2-9 této vyhlášky. Obdobně u tlumočnicka jsou odměna a náhrady upraveny v § 29-30 zákona č. 354/2019 Sb. a v § 2-11 vyhlášky č. 507/2020 Sb. (odměna) a v § 12-18 této vyhlášky (náhrady).

Je důležité si uvědomit, co je znaleckým úkonem a co jsou náklady znalce, za které přísluší náhrada!

Nejprve musíme určit, za jaké úkony a za kolik hodin přísluší znalci odměna, přičemž znaleckými úkony bývají nejčastěji:

- studium spisu – znalec musí prostudovat výpovědi obviněných a svědků, protokol o ohledání místa činu, atd.
- studium zdravotní dokumentace – např. v případě psychiatrického posudku na obviněného znalec studuje jeho předchozí zprávy o zdravotním stavu
- samotné znalecké vyšetření – např. obviněného či svědka
- účast při vyšetřovacích úkonech – např. u vyšetřovacího pokusu, rekonstrukce činu, prověrky výpovědi na místě

- konzultace znalců – v případě, že jsou přibráni dva znalci k vypracování posudku (nejčastěji pitva), nebo v případě, že podávají společné posudky ze souvisejících odvětví (nejčastěji jeden znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, druhý znalec z oboru psychiatrie)
- vlastní úvahy znalce a koncipace posudku
- samotná výpověď před soudem nebo jiným orgánem činným v trestním řízení, včetně přípravy spočívající v opětovném prostudování posudku před výsledkem, zvláště pokud od písemného vyhotovení posudku uplynula delší doba.

V § 2 odst. 1 vyhl. č. 504/2020 Sb. je uvedena sazba odměn za znalecké úkony. U znalců činí odměna za jednu i započatou hodinu práce 300 až 450 Kč. Proto odměnu nedělíme po kratších časových úsecích, např. i za výslech trvající 20 minut má znalec právo účtovat odměnu jako za celou hodinu.

Samozřejmě není vůbec jednoduché jednoznačně stanovit, kolik času si jednotlivé úkony znalce vyžádaly a jakou hodinovou sazbou by měly být honorovány. Proto v praxi dochází ke krácení odměn účtovaných znalcem spíše výjimečně, např. v případech, kdy zcela evidentně množství hodin účtovaných znalcem neodpovídá rozsahu písemného posudku, případně kdy znalec směšuje pojmy odměna a náhrada nákladů. V těchto případech je nutné rozhodnout usnesením, z jehož výroku musí být patrné, jak vysoká odměna a jaká náhrada je znalci přiznávána. V odůvodnění je třeba rozebrat, proč je odměna nebo náhrada krácena.

Konečně je třeba upozornit na § 31 odst. 6 zákona č. 254/2019 Sb., podle něhož se odměna zvyšuje o částku odpovídající dani z přidané hodnoty, kterou je znalec povinen uplatnit podle zákona č. 235/2004 Sb. o dani z přidané hodnoty. U náhrad problematiku DPH řeší § 32 odst. 4 a 5 zákona č. 254/2019 Sb.

Obdobně tak u tlumočnicků, zde poukazují na ustanovení § 29 odst. 4 (DPH u odměny) a § 30 odst. 4, 5 (DPH u náhrad), vše zákona č. 354/2019 Sb. o tlumočnících.